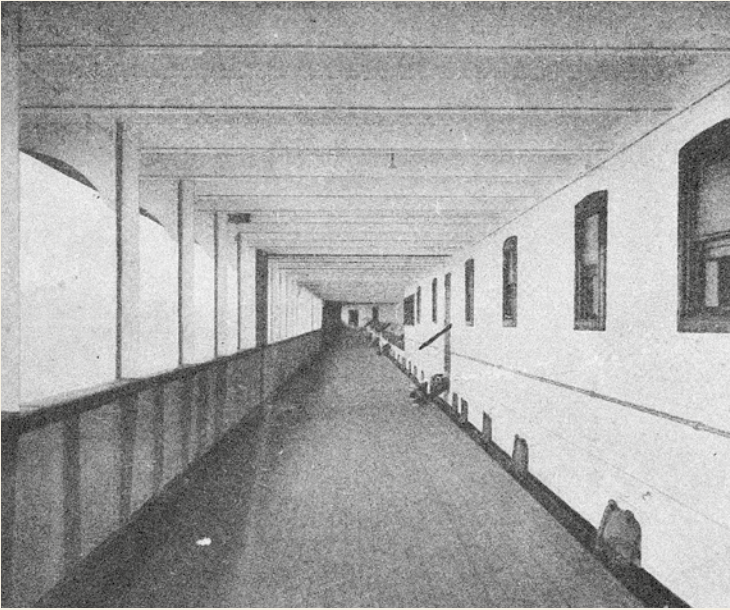

LE CORBUSIER

ARCHITEKTŪROS LINK

| LAPAS |
architekstai

LE CORBUSIER

ARCHITEKTŪROS LINK

Iš prancūzų kalbos vertė
Aistė Galaunytė ir Neringa Mikalauskienė

■ LAPAS ■
architekstai

2019

Le Corbusier

Architektūros link

PIRMASIS ORIGINALUS LEIDIMAS

Le Corbusier-Saugnier

Vers une architecture

Les éditions G. Crés et Cie, Paris, 1923

SERIJOS „ARCHITEKSTAI“ REDAKTORIAI

Marija Drémaitė, Aistė Galaunytė, Martynas Mankus

IŠ PRANCŪZŲ KALBOS VERTĖ

Aistė Galaunytė ir Neringa Mikalauskienė

KALBOS REDAKTORĖ

Dangė Vitkienė

DIZAINERĖ

Jonė Miškinytė

MAKETAVO

Kontis Šatūnas

ILIUSTRACIJAS SPAUDAI PARENGĖ

Biuro Szeryfy / Centrum Architektury

KNYGOS LEIDYBĄ IŠ DALIES FINANSAVO

Leidiny s parengtas laikantis originalaus

Le Corbusier pirmojo leidimo maketo

Copyright © 1923, Fondation Le Corbusier, Paris

© Leidykla LAPAS, www.lapasbooks.com, 2019

© FLC/ADAGP, Le Corbusier portretas pirmame puslapyje

Visos teisės saugomos

ISBN 978-609-8198-20-1

Serija „Architekstai“

ISSN 2669-0578

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn. Draudžiama šį kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

Turinys

A–H	Atverti akis į naują epochą <i>Marija Drėmaitė</i>
	ARCHITEKTŪROS LINK
VII–XI	Diskusijos objektas
1	Inžinerinė estetika ir architektūra
11	Trys priesakai ponams architektams
11	<i>Tūris</i>
21	<i>Paviršius</i>
31	<i>Planas</i>
49	Pagalbinės linijos
65	Akys, negebančios matyti
65	<i>Garlaiviai</i>
81	<i>Lėktuvai</i>
101	<i>Automobiliai</i>
119	Architektūra
119	<i>Romos pamoka</i>
141	<i>Planų iliuzija</i>
161	<i>Grynoji dvasios kūryba</i>
185	Serijinės gamybos namai
213	Architektūra ar revoliucija
232	Nuorodos

Atverti akis į naują epochą

Marija Drėmaitė

Le Corbusier knyga *Vers une architecture* (Architektūros link), parašyta beveik prieš šimtą metų (1923), laikoma bene svarbiausiu XX a. architektūros tekstu. Tai epinė knyga. Šiuo manifestu Le Corbusier taip įtikinamai pagrindė moderniosios architektūros poreikį, kad daugeliui tai atrodė vienintelis teisingas kelias. Jo siūlomas modernizmas atrodė gražus, praktiškas ir ekonomiškas. Pradžioje knygą ketinta pavadinti „Architektūra ir (arba) revoliucija“, tad galima suprasti, kodėl ji veikė kaip radikalus, išlaisvinantis tekstas, įelektrinantis nuo XIX a. pabaigos Europos architektūroje įsivyravusius ginčus tarp tradicijos ir novatoriškumo bei išryškinantis pokyčių poreikį po Didžiojo (Pirmojo pasaulinio) karo. Le Corbusier idėjos apie architektūrą ir visuomenę šiandien gali atrodyti beprotiškos, juokingos arba negailestingai autoritarinės, tačiau jomis žavėjosi ir sekė didžiuma XX a. architektų ir planuotojų. Jo idėjų priešininkai taip pat buvo aršūs. Le Corbusier buvo arba besąlygiškai mylimas, arba nuoširdžiai nekenčiamas.

Charles'as-Édouardas Jeanneret (1887–1965) gimė Šveicarijos laikrodžių gamintojų La-Chaux-de-Fonds miestelyje ir mokėsi graverio specialybės vietinėje meno mokykloje, kurios dėstytojas, pastebėjęs jaunuolio gabumus, pasiūlė studijuoti architektūrą Vienoje. Studijas jis tęsė Vokietijoje, keliavo po Italiją, stažavosi Paryžiaus architektų biuruose, domėjosi gelžbetonio panaudojimu statybose, dirbo konsultantu įmonėje SABA (*Société d'application du béton armé*). 1916 m. dirbdamas Paryžiuje, žymas architekto Auguste'o Perret¹ biure, pradėdamas ir dar niekam nežinomas architektas Jeanneret susipažino su tapytoju Amédée Ozenfant'u². Drauge jie pradėjo plėtoti purizmo (grynumo) teoriją, skelbė priešišką kubizmo dekoratyvumui, pabrėžė vadinamąją gryną formą – racionalų ir tikslingą svarbiausių daikto formų perteikimą³. Šią teoriją jiedu apibendrino 1917 m. išleistoje knygoje *Après le cubisme* (Po kubizmo) ir 1921 m. publikuotame straipsnyje „Le Purisme“ (Purizmas). Pastarasis pasirodė jų pačių įsteigtame naujojo meno žurnale *L'Esprit Nouveau*⁴. Bendradarbiavimas šiame žurnale tapo vaisingiausiu Jeanneret ir Ozenfant'o kūrybos laikotarpiu – jie susikūrė dvigubą slapyvardį Le Corbusier-Saugnier (sakoma, kad abu panaudojo savo motinų mergautines pavardes) ir publikavo naujai architektūrai skirtus straipsnius, iš kurių vėliau ir buvo sudaryta knyga *Vers une architecture*. Taigi knygos autorystė yra šiek tiek komplikauta. Ozenfant'as pripažino, kad tekstus parašė Le Corbusier, tačiau jie gimė iš judviejų diskusijų apie naująją architektūrą ir Augusto Perret bei Adolfo Looso⁵ teorijas. Vėliau Le Corbusier sąmoningai pašalinęs iš knygos jo autorystę, palikdamas tik dedikaciją „skiriama Amédée Ozenfant'ui“.

Pasak Le Corbusier, kurti naują architektūrą reikalavo naujas gyvenimo būdas, atsirandantis iš industrinės eros dvasios. Tokios architektūros pagrindas turėjo būti funkcija, o estetikos pagrindas – grynos geometrinės formos (purizmas). Jo siūloma architektūra buvo kai kas daugiau nei vien stilistinis eksperimentas – ji turėjo iš esmės pakeisti žmonių santykį su pastatais.

1 Auguste Perret (1874–1954), žymus prancūzų architektas ir gelžbetonio konstrukcijų naudojimo pradininkas.

2 Amédée Ozenfant (1886–1966), prancūzų tapytojas, rašytojas, intelektualas. Purizmo teorijos pradininkas. Po Antrojo pasaulinio karo gyveno ir kūrė JAV.

3 Purizmas – prancūzų modernistinės tapybos kryptis, išryškėjusi 1916–1925 m.

4 *L'Esprit Nouveau (revue)* (Naujoji dvasia) – Paryžiuje 1920–1925 m. leistas įtakingas naujosios ir eksperimentinės estetikos žurnalas (redaktorius publicistas ir poetas Paulis Dermée).

5 Adolf Franz Karl Viktor Maria Loos (1870–1933), žymus Austrijos ir Čekijos architektas, įtakingas moderniosios architektūros teoretikas ir praktikas. Savo esė „Ornamentas ir nusikaltimas“ (1913) jis kritikavo perdėtą architektūros dekoravimą ir pasisakė už architektūros funkcionalumą.

Todėl Le Corbusier ragino skaitytojus nustoti mąščius apie architektūrą kaip istorinių stilių raidą ir pagaliau atverti akis į šiuolaikinį pasaulį. Knygos dizainui jis skyrė ne mažiau dėmesio nei tekstui – čia panaudota per 200 brėžinių ir nuotraukų. Jo pranašiškas-aforistinis kalbos stilius buvo artimas futuristų manifestams, o novatorišką, kinematografišką teksto ir kontrastingų vaizdų montažą greičiausiai įkvėpė menininkų ekspresionistų grupės *Der Blaue Reiter* almanachas⁶. Šokiruojančiu iliustracijų sugretinimu (beje, išbandytu jau *L'Esprit Nouveau* puslapiuose) buvo siekiama „atverti akis“ – klasikiniai šedevrai Atėnų akropolis ir Pizos bokštas buvo gretinami su grūdų elevatoriais ir sporto salėmis, ir jiems buvo priskiriamos identiškos savybės.

Vėlesniuose knygos leidimuose ir vertimuose į kitas kalbas originalus dizaino sprendimas buvo išlaikytas. Kai knyga buvo perleidžiama 1958 m., Le Corbusier atmetė pasiūlymą atnaujinti nuotraukas. Jis teigė, kad be originaliųjų fotografinių dokumentų knyga prarastų prasmę. Tiesa, kai kurių fotografijų dokumentiškumas kelia abejonių. Pavyzdžiui, jį taip sužavėjusių Šiaurės ir Pietų Amerikos grūdų elevatorių nuotraukas Le Corbusier pamatė 1913 m. Walterio Gropius'o straipsnyje *Werkbund* žurnale⁷. 1919 m. tos nuotraukos pateko į Le Corbusier rengiamo *L'Esprit Nouveau* puslapius ir galiausiai išplito žymiojoje *Vers une architecture* (1923)⁸. Tačiau savo knygoje Le Corbusier minėtus elevatorius (ir keletą kitų fotografijų) retušavo (pašalino nepageidaujamą ornamentiką ir frontonus, pabrėždamas linijų grynumą). Gelžbetoniniai grūdų elevatoriai tapo modernizmo „ikonomis“, o Le Corbusier suklastoti atvaizdai buvo nuolat perspausdinami viso pasaulio spaudoje beveik iki šimtmečio pabaigos.

Ištis XX a. pradžios Europos modernistus žavėjo amerikietiški fabrikai kaip radikali ir revoliucinė architektūra – surenkamųjų standartinių gelžbetonio elementų sistemos žymiai pagreitino ir atpigino statybą, o nedekoruota išvaizda kėlė pasigėrėjimą kaip nesumeluota, funkcijos pagimdyta architektūra. Nors iš pirmo žvilgsnio Le Corbusier gali atrodyti kaip vienpusiškas inžinerinio

6 *Der Blaue Reiter* (Mėlynasis raitelis) – 1911–1914 m. Miunchene veikusi menininkų ekspresionistų grupė. 1912 m. išleido moderniu netradiciniu dizainu pagarsėjusį almanachą *Der Blaue Reiter Almanac* (sudarė Franzas Marcas ir Vasilijus Kandinskis), kuriame pirmą kartą įvairių kultūrų meno atvaizdai buvo publikuojami kaip lygiaverčiai. Dizainas, tekstai ir iliustracijos kūrė integralų modernistinį įvaizdį.

7 Walter Gropius, „Die Entwicklung moderner Industriebaukunst“, *Die Kunst in Industrie und Handels, Jahrbuch des Deutschen Werkbundes*, Jena, 1913, p. 17–22.

8 Šią vaizdų seką vaizdingai aprašė Reyneris Banhamas knygoje *A Concrete Atlantis. U.S. Industrial Building and European Modern Architecture*, Cambridge, Mass.: MIT Press, 1986, p. 11.

racionalumo propaguotojas, jo tekstuose iš tiesų išreiškiamas koncepcinis dualumas, aplink kurį sukosi visi kiti Le Corbusier darbai – viena vertus, patenkinti funkciniai reikalavimai, kita vertus, paveikti pojūčiai ir maitinti intelektą⁹. Nors funkcinį aspektą dominavimas jam buvo svarbus, tačiau ne mažiau svarbus buvo ir estetinis architektūros pradas. Šį dialektinį požiūrį į formą jis išdėstė pirmajame skyriuje „Inžinerinė estetika ir architektūra“ (*Esthétique et architecture de l'ingénieur*), kurį iliustravo būtent inžineriniais statiniais.

Le Corbusier žavėjosi inžinerijos tikslumu, tačiau skirtingai nuo daugelio modernistų sėmėsi įkvėpimo ir klasikiniėje architektūroje. Skyriuje, pavadintame „Grynoji dvasios kūryba“ (*Architecture, pure création de l'esprit*), antikinio Atėnų akropolio Partenono formų tikslumą jis prilygino šiuolaikinėms, gaminiams staklėmis. Lygindamas Partenoną su šiuolaikinėmis mašinomis, jis siekė parodyti, kad čia veikia tie patys estetikos dėsniai. Svarbų vaidmenį Le Corbusier savo tekstuose skyrė tvarakai, arba ordonansui (*ordonnance*), kurį įgalina planas, kaip visos kūrybinės programos generatorius, ir fasadui, kurio proporcijas subalansuoja pagalbinės linijos (*tracés régulateurs*)¹⁰.

Skyriuje „Akys, negebančios matyti“ (*Des Yeux qui ne voient pas*), skirtame pirmiausia užsakovams, Le Corbusier išdėstė savo požiūrį į pramoninio dizaino privalumus. Funkcinis tikslingumas, kuriame nėra nieko nereikalinga, jo akimis, savaime kūrė autentišką grožį. Siekdamas sustiprinti šį argumentą, knygos iliustracijose jis sugretino architektūros objektus ir pramonės gaminius. Le Corbusier šie statiniai ir atskiri daiktai turėjo vienodą dizaino principą – funkcinį tikslingumą. Provokuojamai prilygindamas klasikinės Graikijos ir Renesanso architektūrą šiuolaikiniams lėktuvams, automobiliams ir transatlantiniams laivams ir skelbdamas tokius šūkius kaip „Namas – tai mašina gyventi“, jis kritikavo architektus, skatino juos mesti kapstytis praėjusių amžių stiliuose ir, inžinierių pavyzdžiu, keistis ir siekti profesinės pažangos. Funkcionalizmą jis matė ne kaip dar vieną, – eilinį, – naujos epochos stilių, bet kaip esminę naujos architektūros išraišką.

9 Kenneth Frampton, *Moderniosios architektūros kilmė ir pagrindai*, Vilnius: Technika, 2018, p. 169.

10 Proporcijas reguliuojančias pagalbines linijas (*tracés régulateurs*) Le Corbusier pasitelkė iš klasicizmo architektūros, kur jos buvo naudojamos fasado proporcingumui išlaikyti, pavyzdžiui, langus ir kitas angas išdėstant pagal aukso pjūvį. 1943–1945 m. Le Corbusier išvystė Moduloro koncepciją – antropometrinių proporcijų matuoklį (*Le Modulor*, 1948).

Le Corbusier tikėjo, kad tik pritaikius industrinės statybos principus gyvenamojoje architektūroje pavyks racionaliai ir estetiškai išspręsti būsto problemą perpildytuose Europos didmiesčiuose. Todėl jis tvirtino, kad namai turėtų būti standartizuoti ir gaminami taip pat efektyviai, kaip ant gamyklos konvejerio yra surenkami automobiliai. Surenkamosios architektūros idėja Le Corbusier pristatė dar 1915 m. pasiūlęs „Dom-Ino“ namo projektą, kuriame visi namo komponentai yra standartizuoti ir pagaminti iš anksto. Vis dėlto jo garsusis pareiškimas „Namas – tai mašina gyventi“ dažnai buvo suprantamas pernelyg paviršutiniškai, kaip grynai techninis. Iš tiesų Le Corbusier rašė apie dvi namo paskirtis – ne tik apie mašiną, kuri turėtų padėti patogiai gyventi, greitai ir tiksliai dirbti, bet ir mąstymo vietą, grožio buveinę, teikiančią protui taip reikalingą nusiramimą. Jo nuomone, tik atsikratę tradicinio požiūrio architektai pajėgtų sukurti šiuolaikišką „namą-mašiną“ – masinės gamybos pastatą, kuris būtų sveikas ir gražus „nelyginant mūsų kasdienę egzistenciją lydintys darbo įrankiai“.

Būsto klausimą Le Corbusier akcentavo ir paskutiniame skyriuje „Architektūra ar revoliucija“ (*Architecture ou révolution*). Būsto trūkumą jis laikė didžiule grėsme – jei politikai nesiims priemonių ir neišspręs Prancūzijos būsto problemos, kils revoliucija – politinė revoliucija. Tačiau Le Corbusier pozicijos nereikėtų tapatinti su socialistine ideologija, greičiau atvirkščiai, savo mąstysena jis buvo technokratinis pozityvistas ir jo scenarijuje naujosios visuomenės lyderis turėjo būti ne proletariatas, o ekonominis ir intelektualinis elitas, kuriame architektui tenka svarbus vaidmuo. Architektas, pasitelkęs dizaino galią (ir su valdžios pagalba), įgyvendina socialinius pokyčius, kitaip tariant – organizuoja gyvenimą.

Nors Le Corbusier nebuvo nei pirmasis, nei vienintelis modernistas, jis prabilo garsiausiai, o tame manifestų laikotarpyje jo pranašiška retorika (aforizmai, šūkiei ir raginimai) pasklido plačiausiai. Tuo metu siekiant išgarsėti buvo svarbu ne tik kurti, bet ir rašyti, skelbti savo kūrybos idėjas. O Le Corbusier buvo geras rašytojas. Pasirodžiusi knyga sulaukė labai skirtingų architektų ir menininkų reakcijų. Perfrazuodamas autoriaus aforizmą „Namas – tai mašina gyventi“ ir atkreipdamas dėmesį į originalią knygos išvaizdą, prancūzų poetas Paulis Valéry pavadino ją „puikia mašina skaityti“. Būta ir tam tikro profesinio pavydo – pavyzdžiui, architektas Jacobusas Johannesas Pieteris Oudas pavadino Le Corbusier veikalą propaganda, o ne architektūra. Būta ir įkvėpimo – dar tais pačiais 1923 m. olandų modernistų grupės *De Stijl* atstovas Theo van Doesburgas skubiai išspaus-

dino panašų manifestą „Kolektyvinės statybos link“. Amerikos įžymybė Frankas Lloydas Wrightas knygoje įvertino paviršutiniško dirbtinumą, kuris buvo būdingas ir Amerikai, kritiką. Tuo jis pritarė Le Corbusier teiginiui „Klausykime amerikiečių inžinierių patarimų. Tačiau bijokime amerikiečių *architektų*“.

Lietuvos skaitytoją su Le Corbusier idėjomis pirmasis supažindino Bauhauzo mokyklos studentas (kaip simboliška!), būsimasis architektas Vladas Švipas. 1927 m. žurnale *Kultūra* jis publikavo straipsnį „Architektūros reikalu“, kuriame kritikavo architektus, tebestatančius istoriniais stiliais ir, atkartodamas Le Corbusier retoriką, propagavo naujosios architektūros idėjas: „Iki šiol inžinieriai statė geležinius tiltus, garlaivius, gelžkelius, orlaivius, ir t. t. Architektoriai knaisiojo visokių Liudvikų stilių kapines ir kartojo kartais geriau, kartais blogiau. Inžinieriai sakė tiesą iš prityrimo ir skaičiavimo išdaviniais pasiremdami, o architektoriai melavo iš papratimo, ne piktos valios.“ Skaitydami šį Švipo tekstą lietuviai pirmą kartą sužinojo, kad „namą irgi galima pavadinti mašina gyventi, o ne nereikalingų ir netikusiai sutvarkytų mėgiamų daiktų muzėjui steigti“.¹¹ Kitąmet paskelbtame ilgame dviejų dalių tekste „Menas ir technika“ Švipas nuosekliai dėstė naują architektūros mokymą remdamasis Le Corbusier veikalu *Vers une architecture* ir cituodamas esmines tezes: „Inžinieriaus estetika ir statybos menas, giliau juos suvokiant, yra tas pats. Inžinierius savo ekonominiais duomenimis duoda mums taisyklingą padarinį. Architektorius, tvarkydamas formas, įkūnija dėsni, gryną dvasios produktą. Formomis jis veikia mūsų jausmus. Santykiams, kuriuos jis sukuria, jis iššaukia stiprų aidą mūsų viduj. Šiuomi duoda jis mums tvarkos supratimą, kurį mes visatos dalimi randame ir vadiname grožiu.“¹²

Ketvirtame dešimtmetyje pasirodė daugiau publikacijų, pristančių „garsaus modernišką statybos architekto“ Le Corbusier idėjas. „Būtų nuodėmė neišnaudoti mašinų pagalbos, kuri leistų kiekviename krašte papiginti ir pagerinti butų statybą, ir todėl formos vartojamos tik tokios, kurias galima būtų padirbti mašinų pagalba. Ornamentas turėtų būti pakeistas įvairios medžiagos suderinimu“¹³, – 1933 m. rašė architektas Karolis Reisonas. Meno istorikas Mikalojus Vorobjovas, perteikdamas Le Corbusier idėjas, kritiškai akcentavo visiškai naujus modernizmo principus:

11 Vladas Švipas, „Architektūros reikalu“, *Kultūra*, 1927, nr. 7–8, p. 329–334.

13 Karolis Reisonas, „Naujos idėjos architektūroje“, *Savivaldybė*, 1933, nr. 9, p. 35–36.

12 Vladas Švipas, „Menas ir technika“, *Kultūra*, 1928, nr. 7–8, p. 334–337; *idem*, nr. 9, p. 394–397.

„[T]oj naujoj, funkcinėj architektūroj esminga yra ne formos, kurios dabar įeina į madą (horizontalinės linijos, statūs kampai, lygios sienos, plokšti stogai) ir net ne naujų medžiagų (geležies, stiklo, betono) pritaikymas, bet aiškus supratimas to, kad geležinkelio stoties architektūrą nustato tie patys techniški principai, kaip ir garvežio konstrukcija.“¹⁴ Taigi žymusis autorius buvo skaitomas, nors jo priesakai neturėjo didelės įtakos tarpukario Lietuvos architektūros praktikai.

Sovietmečiu susidomėjimas Le Corbusier idėjomis nenutrūko. Jo mokymas apie racionalizuotą ir standartizuotą gyvenamąją statybą rado atgarsį sovietinių ideologų dokumentuose, Sovietų Sąjungoje jis rado daugybę sekėjų. Jo veikalai buvo verčiami į rusų kalbą, o darbai pristatyti daugelyje straipsnių ir žurnalų.

Le Corbusier buvo produktyvus kūrėjas: daugiau kaip 50 knygų, 8000 piešinių ir 400 tapybos darbų, 44 skulptūros, 77 pastatų projektai ir 42 urbanistiniai planai (iš viso 37 000 architektūrinių brėžinių). Vis dėlto nemažai kritikų pastebėjo, kad jo propaguotas funkcionalumas ne visuomet buvo pagrįstas. Pavyzdžiui, krėslas *Grand Confort* (1928), kurį suprojektavo Le Corbusier, Pierre'as Jeanneret (jo pusbrolis) ir Charlotte Perriand, nebuvo nei funkcionalus, nei standartizuotas. Jam pagaminti reikėjo ne mažiau kaip aštuoniolikos suvirinimo siūlių ir trijų skirtingų medžiagų, jis buvo gaminamas rankomis, vienetiniu būdu, ir dėl to labai brangus. Le Corbusier pastatų ištisinės stiklo sienos ir plokšti stogai kėlė sunkumų dėl netinkamų konstrukcinių sprendimų, o maži tipiniai butai tapo nepakenčiamo standartizuoto gyvenimo pavyzdžiais. Dar daugiau kritikos susilaukė jo radikaliai technicistiniai „ateities“ miestų projektai. Le Corbusier vadintas svajotoju, nesugebančiu konstruoti; šarlatanu, neįgijusiu tinkamo išsilavinimo; šlovės tetrokšančiu „pamokslininku“.¹⁵ Nepaisant to, netrūko sekėjų ir imitatorių, o *Vers une architecture* turėjo ilgalaikį poveikį architektūrai ir populiarumu pranoko bet kurį kitą XX a. architektūros tekstą. Pirmasis tiražas buvo išpirktas tik pasirodęs, o 1924 m. jau buvo išleistas antrasis. Per keletą pirmųjų metų knyga išversta į anglų, vokiečių, rusų, čekų, japonų, ispanų kalbas¹⁶. Neblėstantį susidomėjimą rodo ir tai,

14 Mikalojus Vorobjovas, „Modernizmas arba kova dėl stiliaus Europos mene“, *Naujoji Romuva*, 1938, nr. 20, p. 462–465.

15 Malcolm Millais, *Le Corbusier, the Dishonest Architect*, Cambridge Scholars Publishing, 2017.

kad 2007 m. Getty instituto užsakymu knyga buvo naujai išversta į anglų kalbą ir išleista su išsamiu architektūros istoriko Jeano-Louiso Coheno įvadu, apžvelgiančiu knygos recepciją ir įtaką per visą XX amžių¹⁷.

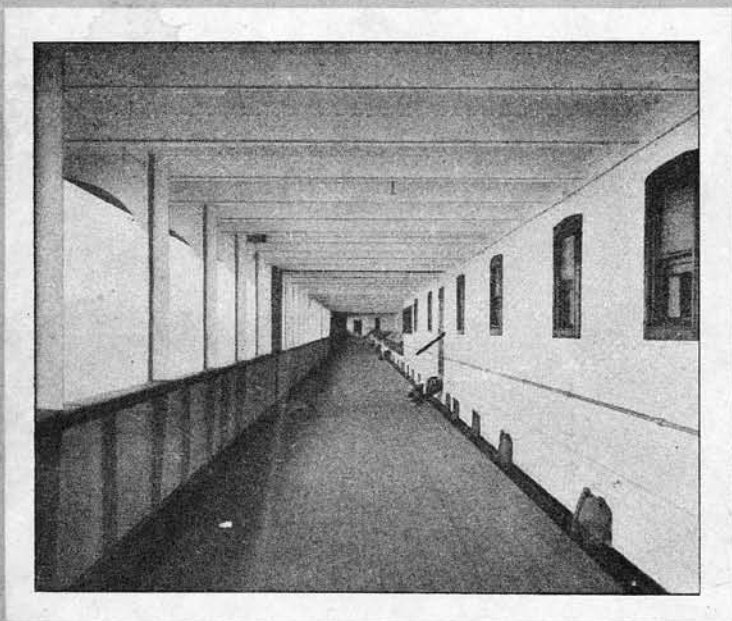
Vers une architecture yra privalomas skaitinys architektams, miesto planuotojams, kultūros istorikams ir visiems, kuriuos domina radikalių pokyčių teorijos, net ir beprotiškiausios, padariusios įtaką XX a. architektūrinei-urbanistinei aplinkai.

16 Žymiausias iš jų – gana laisvas Fredericko Etchellso vertimas į anglų kalbą *Towards a New Architecture* (1927), kurio pavadinime netgi atsirado sąvoka „naujoji architektūra“, nors originalioje versijoje žodžio „naujoji“ išvis nėra.

17 Le Corbusier, *Toward an Architecture*, introduction by Jean-Louis Cohen, translation by John Goodman, Los Angeles: Getty Publications, 2007.

LE CORBUSIER-SAUGNIER

VERS UNE ARCHITECTURE

LES EDITIONS G. CRES ET Cie
21, RUE HAUTEFEUILLE, 21
PARIS

CINQUIÈME ÉDITION

Skiriama Amédée Ozenfant.

ARCHITEKTŪROS LINK

LE CORBUSIER-SAUGNIER

ARCHITEKTŪROS LINK

DISKUSIJOS OBJEKTAS

INŽINERINĖ ESTETIKA IR ARCHITEKTŪRA

Inžinerinė Estetika ir Architektūra yra neatsiejamos, žengiančios greta ir kylančios viena iš kitos, viena – šiuo metu klestinti, kita – kankinamai kryptanti atgalios.

Inžinierius, įkvėptas Ekonomiškumo dėsnio ir vedamas tikslų skaičiavimų, suderina mūsų veiklą su Visatos dėsniais. Taip jis sukuria harmoniją.

Architektas, valdydamas formas, kuria tvarką, kuri yra grynoji jo dvasios kūryba; tomis formomis jis paveikia mūsų jusles ir sužadina estetinius išgyvenimus; savo sukurtais ryšiais jis pažadina mumyse stiprius atgarsius, suteikia mums harmoningos pasaulio tvarkos pojūtį, – tai, ką mes suvokiame kaip grožį.

TRYS PRIESAKAI PONAMS ARCHITEKTAMS

TŪRIS

Mūsų akys sukurtos matyti formas šviesoje.

Elementariosios formos yra gražios, nes aiškiai suvokiamos.

Šiandienos architektai nebesukuria paprastų, aiškiai suvokiamų formų.

O štai inžinieriai, vadovaudamiesi skaičiavimais, naudoja elementariąsias geometrines formas, taip pamalonindami mūsų akis [tų formų] geometrija, o sielą – matematine logika; taip jų darbas priartėja prie didžio meno.

PAVIRŠIUS

Tūrį gaubia paviršius. Paviršių skaido tūrį akcentuojančios ir formuojančios linijos, suteikiančios jam individualių savybių.

Šiandien architektai bijo paviršių geometrijos.

Geometrija išspręs didžiąsias šiuolaikinių statybų problemas.

Priversti laikytis griežtų įgyvendinamos programos reikalavimų, inžinieriai naudoja formuojančias ir akcentuojančias linijas. Jie šiandien kuria aiškius ir jaudinančius plastinius objektus.

PLANAS

Planas yra kūrybinės programos varomoji jėga.

Be plano yra tik netvarka ir savivalė.

Plane glūdi suvokimo esmė.

Didžiosios rytojaus problemos, kurias sukuria visuomenės poreikiai, iš naujo kelia ir plano klausimą.

Modernus gyvenimas reikalauja ir laukia naujo tipo plano tiek namui, tiek ir miestui.

PAGALBINĖS LINIJOS

Tai neišvengiamas architektūros elementas.

Tvarkos poreikis. Pagalbinė linija leidžia apsidrausti nuo savivalės. Ji teikia supratimą ir pasitenkinimą.

Pagalbinės linijos yra priemonė, o ne garantuotas receptas. Jų pasirinkimas ir įvairios išraiškos galimybės yra sudedamoji architektūrinės kūrybos dalis.

AKYS, NEGEBANČIOS MATYTI

GARLAIVIAI

Ką tik prasidėjo didi epocha.

Užgimė nauja dvasia.

Užgimė daugybė šios naujos dvasios kūrinių, ypač industrinėje gamyboje.

[Tačiau] Architektūrą užgniaužia tradicija.

„Stiliai“ yra melas.

Stilius – tai principo vienovė, įkvepianti visus epochos kūrinius ir išreiškianti epochos dvasią bei sąmonės būseną.

Mūsų epocha diena po dienos vis aiškiau įtvirtina savo stilių.

Deja, mūsų akys negeba jo įžvelgti.

LĒKTUVAI

Lėktuvas yra kruopščios atrankos produktas.

Jo kūrėjai duoda mums gerą pamoką – logiškai suformuluoti problemą ir rasti jos sprendimą.

O namo problema kol kas dar nesuformuluota.

Šiandienė architektūra jau nebeatliepia mūsų [dieniu] poreikių.

Nepaisant to, kad jau egzistuoja būsto standartai.

Mašinų statyboje ekonomiškumas diktuoja atitinkamą atranką.

Namas – tai mašina gyventi.

AUTOMOBILIAI

Tam, kad priartėtume prie tobulumo problemos [sprendimo], pirmiausia turime siekti nusistatyti standartus.

Partenonas yra standartais pagrįstos atrankos produktas.

Architektūra veikia vadovaudamasi standartais.

Standartai yra logikos, analizės ir kruopščių studijų dalykas; jie kyla iš gerai apibrėžtos problemos.

Standartą galiausiai įtvirtina praktinis pritaikymas.

ARCHITEKTŪRA

ROMOS PAMOKA

Architektūros tikslas – sukurti jaudinančius formų ryšius panaudojant neapdorotas medžiagas.

Architektūra pranoksta utilitarinius poreikius.

Architektūra yra plastiška.

Joje tvyro tvarkos dvasia, ketinimų vienovė.

Ryšių prasmė; architektūra valdo apimtis.

Įkvėpimas sukuria dramą iš inertiškų akmenų.

PLANŲ ILIUZIJA

Planas vystosi iš vidaus į išorę; eksterjeras yra interjero rezultatas.

Architektūros elementai yra šviesa ir šešėlis, siena ir erdvė.

Architektūrinę tvarką nustato tikslų hierarchija ir sumanymų išgryninimas.

Žmogus architektūrą mato akimis, kurios yra 1 metro 70 centimetrų aukštyje nuo žemės. Svarbūs yra tik šiomis akimis suvokiami architektūros tikslai ir tik tie sumanymai, kurie yra pagrįsti architektūros elementais. Jei sureikšminami sumanymai, kuriuose architektūrinės kalbos nėra, planai tampa iliuzija ir dėl klaidingos koncepcijos arba dėl polinkio į tuštybę pažeidžiamos Plano taisyklės.

GRYNOJI DVASIOS KŪRYBA

Modenatūra (modénature)¹ yra tikrasis architekto išmėginimas.

Čia jis atsiskleidžia kaip menininkas arba kaip paprastas inžinierius.

Pastato išorė nepasiduoda jokiems suvaržymams.

Nebeveikia nei įpročiai, nei tradicijos, nei konstrukcinės technologijos, nei utilitarūs poreikiai.

Pastato išorė yra gryna sąmonės kūryba, jai reikalingas menininkas.

SERIJINĖS GAMYBOS NAMAI

Ką tik prasidėjo didi epocha.

Užgimė nauja dvasia.

Industrija, tarsi potvynis, kryptingai plūstantis į tikslą, atnešė mums naudingų priemonių, pritaikytų naujos dvasios įkvėptai naujai epochai.

Mūsų veiksmus ir mintis neišvengiamai valdo Ekonomiškumo dėsnis.

Namo problema yra epochos problema. Nuo jos sprendimo šiandien priklauso visuomenės stabilumas. Šioje atsinaujinimo epochoje pirmoji architektūros pareiga yra permąstyti namo vertes ir jo sudedamąsias dalis.

Serijinė gamyba yra pagrįsta analize ir eksperimentavimu.

Didžioji industrija privalo susitelkti į pastatą ir išgryninti serijiniu būdu gaminamus namo elementus.

Privalome sukurti serijinės gamybos dvasią.

Dvasinį nusiteikimą kurti serijinės gamybos namus.

Dvasinį nusiteikimą gyventi serijinės gamybos namuose.

Dvasinį nusiteikimą suvokti serijinės gamybos namus.

Jei iš savo širdies ir iš dvasios išrausime pasenusias namo koncepcijas ir peržvelgsime šį klausimą kritiškai ir objektyviai, prieisime iki namo-mašinos, pramoniniu būdu pagaminto gaminio, sveiko (taip pat ir moraliniu požiūriu) ir gražaus, nelyginant mūsų kasdienę egzistenciją lydintys darbo įrankiai.

Gražaus taip pat visa gyvastimi, kurią menininko jautrumas gali suteikti gyvniems ir griežtiems funkciniam elementams.

ARCHITEKTŪRA AR REVOLIUCIJA

Visose industrijos šakose iškilo naujų problemų ir buvo surasta įrankių, tinkamų joms spręsti. Lyginant šį faktą su tuo, kas buvo praeityje, – tai revoliucija.

Pastatų statyboje pradėta naudoti serijinės gamybos detales; nauji ekonominiai poreikiai privertė sukurti detalių elementus ir visumos elementus; ir pasiekta svarbių laimėjimų kalbant apie detalę ir visumą. Lyginant su tuo, kas buvo praeityje, – tai metodų ir plataus pritaikymo įmonėse revoliucija.

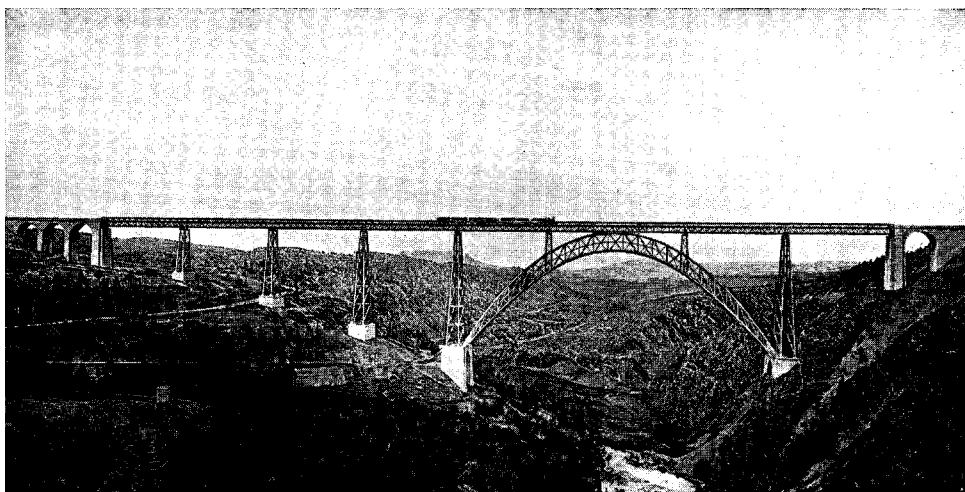
Architektūros istorijoje per amžius struktūros ir dekorų formos evoliucionavo iš lėto, tačiau per pastaruosius penkiasdešimt metų geležis ir betonas paskatino didžiulius pokyčius, kurie liudija didžiulius statybinius pajėgumus ir lemia visišką architektūros kodekso perversmą. Lyginant su tuo, kas buvo praeityje, suvoksime, kad mums „stiliai“ nebeegzistuoja, kad atsirado vienas epochos stilius; kad įvyko revoliucija.

Mūsų protai sąmoningai ar nesąmoningai suvokė šiuos faktus, ir sąmoningai ar nesąmoningai atsirado naujų poreikių.

Gerokai apgadintas visuomenės mechanizmas reikalauja istorinio masto pokyčių, kitaip jo laukia katastrofa.

Esminis visų gyvų būtybių instinktas yra turėti pastogę. Įvairūs aktyvūs visuomenės sluoksniai – nei darbininkai, nei intelektualai – šiandien tinkamos pastogės nebeturi.

Gyvenamojo būsto statybos klausimas – tai suardytos pusiausvyros visuomenėje priežastis: architektūra ar revoliucija.

INŽINERINĒ ESTETIKA IR ARCHITEKTŪRA

Inžinerinė Estetika ir Architektūra yra neatsiejamos, žengiančios greta ir kylančios viena iš kitos, viena – šiuo metu klestinti, kita – kanikinamai kryptanti atgalios.

Inžinierius, įkvėptas Ekonomiškumo dėsnio ir vedamas tikslų skaičiavimų, suderina mūsų veiklą su Visatos dėsniais. Taip jis sukuria harmoniją.

Architektas, valdydamas formas, kuria tvarką, kuri yra grynoji jo dvasios kūryba; tomis formomis jis paveikia mūsų jusles ir sužadina estetinius išgyvenimus; savo sukurtais ryšiais jis pažadina mumyse stiprius atgarsius, suteikia mums harmoningos pasaulio tvarkos pojūtį, – tai, ką mes suvokiame kaip grožį.

Le Corbusier
Architektūros link

architektai

IŠLEIDO
Leidykla LAPAS
lapasbooks.com

TIRAŽAS
1500 egz.